

Ed. Vilde nim. Tallinna Pedagoogiline
Instituut

Pedagoogika ja psühholoogia kateeder

Virve Kaldmäe
1-31

A. Elango kodanliku Eesti
algkoolide arengust perioodil 1930-1937

Seminaritöö

Tallinn 1969

PEDAGOGIKA
ARHIIVMUUSEUM
FOND K13836

K 13836

PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K13836

Sissejuhatus

Läesoleva töö eesmärgiks on anda põgus ülevaade kodanlike Eesti algkoolide tegevusest andmete põhjal, mis on avaldatud A. Elan-
go poolt. Töös on vaadeldud perioodi 1930. aastast kuni 1937. aastani; on iseloomustatud neid reforme, mis leidsid aset algkoolide arengus nimetatud ajavahemikul.

Algkool kodanlikes Eestis
perioodil 1930-1937

1920. aastal kehtestatud seaduse kohaslt oli algkool 6-klassiline ja moodustas ühtluskooli esimese astme. Õppimine algkoolis oli kohustuslik alates 8. eluaastast kuni koolikursuse lõpetamiseni või 16-aastaseks saamiseni.

1930-31. aastal tekkis äge vaidlus nn. suvekooli ümber.¹ Selle plaani siin seisnes selles, et taheti muuta algkoolide seadust, nii et kursus maa-algkoolides kestaks seitse aastat, kusjuures kaks esimest õppeaastat töötaksid koolid 16. maist 20. juunini ja 20. augustist 15. oktoobrini, viis viimast õppeaastat aga 16. oktoobrist 15. maini.

¹ A. Elango, Pedagoogiline aastaraamat I.
Tallinn, 1932, lk. 125

Sel teel loodeti saada tunduvalt kokkuhoidu õpetajate palgade ja koolimajade ülalpidamise alal. Lühiajalise maaalgkoolide antamine erandseisukorda oleks käinud ühtluskooli printsiibi vastu ning esimeste õppeaastatega suurti töötamine oleks tunduvalt suurendanud maaõpetajaskonna töökoormat, asusid õpetajad selle kavatsuse vastu tugevasti opositsiooni, organiseerides üle maa protestikoolideks.⁴ Eesti Õpetajate Liit kutsus selleks isegi õpetajate üldkongressi kokku (27.-28. det. 1930), kus peale seda, kui küsimust oli üldisajaliselt arutatud, võeti vastu järgmine resolutsioon:

Kongress leiab, et uues Ar. algkoolide seaduse eelnõus leiduvaid mitmeid muudatused ... takistavad tema elluviimisel ühtluskooli põhimõtte edukat teostamist ja ähvardavad halvavalt ning tagasilisklikult mõjuda meie rahva suurema ning kodumaa osa - maarahva - kultuurilise arengumisele.

⁴ A. Elango, Pedagoogiline aastakaamat I. Tallinn, 1932, lk. 125

Kongress tuleb E. O. L. juhalusele ülespan-
des kasutada kõik tarvilinevad
seaduslikud abinõud selles, et ei
pääsaks maasvusele rahvaal kah-
julise koolikorralduse ja kutsutakse üles
koiki E. O. L. liikmeid selgitama
rahvale selle koolikorralduse puu-
dusi.¹

Mus algkooliseadus, mis 2. juunil
1931. aastal vastu võeti, läiski ai-
melt mõningates väheolulistest küsi-
mistes eadistest lahku.

1933. aasta „Eesti Kroonikast“ võib
lugeeda järgmist:

„... aasta teisel poolel arutas
Riigikogu hariduskomisjon... ettepanee-
kut lühendada algkooli-sundust
neljale aastale senise kuue asemel.
Maail on selliseid häali juba am-
mu kuuldavale tuleand, eriti maha-
jäänumais kohtades, ... Majandus-
lik kehvus takistab vanemaid lap-
si kooli saatmast. Needki, kes koo-
liõhustust täidavad, teevad seda
vastumeelselt ja karistuse ähvardu-
sel. Need rahulematute poole-

¹ A. Elango, Pedagoogiline aastaraamat I.
Tallinn, 1932, lk. 125

hoiu võitluse tagamõttega esitatigi Riigikogus vastas elanõu. Hariduskomisjon liikkas selle siiski tagasi. Ainult ettepanekul lühendada kooliseadust 15. eluaastani nais oleval vägivaraalaid enamusel saada. Selle otsusega on teatud ajaks lahendatud see küsimus.¹

Üllatuses paljudele lühendati 1934. aastal siiski koolikohustust 2 aasta võrra, nii et see kestis nüüd 14. eluaastani. Selle tagajärjel võisid lapsed, kes kooliühiskonda olid ühe aasta hiljaks jäänud või mõnda klassi teises aastaks olid jäänud, algkoolist lahkuda seeläbi lõpetamata.²

Mitte ajatu polnud algkoolisõbralike ringkondade kartus, et kui andekamad õpilased 4. klassist astuvad keskkooli, vähemanded aga koolikohustusest vabanades koolist lahkuvad, siis jäävad 5. ja 6. klass õpilased.

¹Eesti Kroonika 1933. Pärnu, 1934, lk. 64

²Eesti Kroonika 1934. Pärnu, 1935, lk. 50

te arvult hõrudaus ja kaotavad oma tähtsuse, nii et kerge on lüüa meeleolu, kus hakatakse laialdaselt nõudma nende sulgemist üldse ja algkooli muutmist 4-klassiliseks.¹

Kuni 1934. aastani hinnati õpilasi märksõnadega „hea“, „rahuldav“, „nõrk“. 1934. aastast võeti kasutusse viieastmeline hindamine numbritega „5“ (väga hea) jne. Edasiviimine klassist klassi ja koolikursuse lõpetamine tõimius õpilaste üldise edasijõulmise põhjal.²

1934. aastal lahendati veel üks küsimus, nimelt võõrkeelt õpetamine algkoolis. Algkooli ülalpidajatele jäeti vabadus otsustada, kas ja misugust võõrkeelt nende koolis õpetatakse.³ Tegelikult kujunes olukord 1934/35. õppeaastal selliseks, et ainult $\frac{1}{3}$ algkoolides õpetati võõrkeelt, enamasti inglise keelt, teises järjekor-

¹ Eesti kroonika 1934. Pärnu, 1935, lk. 50

² G. Elango, Eesti kooli ja pedagoogilise mõtte arengist ajaloost. Pärnu, 1968, lk. 64

³ Eesti kroonika 1934. Pärnu, 1935, lk. 50

nas saksakeelsele.¹

Nii läbi 1934. aasta koolireformi teatud määral, kuigi mitte täielikult, vastu neile, kes nõudsid algkooli rahastamist riigikult.

Kõige sündimalt kaitses oma positsiooni algkooli õpetajaskond. Seejuures kindlasti etendasid oma osa algkooliõpetajate kutsehuvid, kartus koondamiste jms. l.

Et algkooliõpetajad oma koostööks, eriti õpetajatepäevade, koostatud koolireformi suhtes üsna skeptiliselt ja arvustavalt, pani HSM maasma mõned kitsendused õpetajatepäevade pidamise kohta. Nii määrati keelas õpetajatepäevade valitussamutuste tegemise ja korralduste arvustamise. Resolutsioonide asemel võis vastu võtta ainult soovivavaldu.³

1930. aastal sai algkoolis alguse nähtus, et koolide ja klassikomplektide arv vähenenud.

¹ Eesti kroonika 1934. Pärnu, 1935, lk. 51

² Samas, lk. 51

³ Samas, lk. 52

sega ühel ajal toimnes õpilaste arvu kasv (vt. tabel 1).¹ See tähendas kahtlemata klasside ja õpetajate koormuse tõusu, järelikult tagasiminekut, halvenemist koolitöös.

Eriti oli seda tagasinekut märgata maakoolides, linnakoolide olukord oli stabiilsem. Koolide koondamise eesmärgiks oli kokkuvõtte saavutamise. See õnnestuski. Sulutati algkooli vähemdati 2 035 859 krooni võrra.² Ka selles suhtes said maakoolid rohkem kannatada kui linnakoolid. Võrreldes teiste maakodadega olid Eesti algkooliõpilased juba enne seda "odavamad", veel odavamaks muutusid nad aga peale nii suure kokkuvõtte koostamist.

1934. aasta algkooli elus ike suurema sündmusena võis veel mainida "algkooli lõpetaja kehalise, vaimse ja kõlbla taseme uurimist"

¹ Eesti kroonika 1934. Tartu, 1935, lk. 53

² Samas, lk. 53

Õppeaasta	Koole	Klassi- komplekte	Õpetaja- jaid	Õpilasi		
				üldse	klassikomplek- ti kohta	õpetaja kohta
1929/30	1292	3644	4156	94979	27	24
1930/31	1261	3351	3867	105414	31	27
1931/32	1259	3408	3925	109414	32	28
1932/33	1253	3410	3917	112986	33	29
1933/34	1243	3397	3919	115291	34	29
Vahe	-49	-247	-237	+17312	+7	+5

Tabel 1. Algkool ajavahemikul 1929 - 1934

mis loostati kolmes suunas:¹

- 1) kehaline areng
- 2) teadmiste ja kõlbeline arengu tase
- 3) intelligentsus

Lüü 1934. aasta oli koolielus suurte reformide aasta, siis 1935. aastal oli peatähelpanu pöördunud nende reformide viimistlemisele ja üksikajalisemale loostamisele.

24.-25. augustil 1935 toimus õpetajate XII üldkongress. Olustati, et uue keskkooli 1. ja 2. klassi ning algkooli 5. ja 6. klassi õppeaavad tuleb lihtlustada, nii et algkooli lõpetajail oleks võimalik õppimist jätkata keskkooli 3. klassis.²

1934/35. õppeaastal jätkus klassikomplektide arvu vähenemine algkoolis (koolide arvu suurenedes), mis tähendas lütklasside arvu tõusu. Isegi 3- ja 4-klassiliste komplektide arv tõusis natuke (vt. tabel 2).³ Õpilaste arvu tundus vähenemine

¹ Eesti kroonika 1934. Tartu, 1935, lk. 56

² Eesti kroonika 1935. Tartu, 1936, lk. 76

³ Samas, lk. 78

	Maal	Linnas	Üldse	Võrreldes eel- mise õ/a-ga
Koole	1114	132	1246	+ 3
Klassikomplekte	2623	760	3386	-14
Õpilasi üldse	82333	26508	108841	-6450
" kl.komplekti kohta	31	35	32	-2
" õpetaja kohta	30	22	28	-1
Õpetajaid	2757	1199	3956	+ 37

Tabel 2. Algkool õppeaastal 1934/35

sellel õppeaastal oli tingitud kol-
mest ajastolust:¹

- 1) esimestes klassides oli selle põhju-
sens madala sündimusega aas-
takäikude jõudmine kooliikka;
- 2) 5. ja 6. klassides ühe osa õpilas-
te sündumine keskköli 1. klassi;
- 3) teise osa arajäämise koolist
koolikohustuse lõpu allavõtmise
tõttu 14. eluaastani.

1935. aasta „Eesti kroonika“ kir-
jutab, et ainult natuke üle poo-
le enimesse klassi astuvaist las-
test lõpetab kooli, teised aga
langevad enne lõppu välja. Eriti
suur vahe oli 1. ja 6. klassi
õpilaste arvu vahe maal.² Seega
oli 6-klassilise alghariduse and-
mine kogu rahvale alles kauge
unistus.

Omaette sursündmuseks
algkooli elus 1934/35. õppeaastal
oli Tartus korraldatud algkooli-
de näitus 18.-20. mail.³ Kõik koolid

¹ Eesti kroonika 1935. Tartu, 1936, lk. 78

² Samas, lk. 79

³ Samas, lk. 81

esimesid süsteemikindlalt korraldatud väljapanekulega oma tööst. Näitust külastasid paljud lapsed vanemad ja õpetajad ning grupp soome haridustegelasi.

Seega, mis tekkis uue koolireformiga 1934. aastal, stabiliseerus juba 1935/36. õppeaastaks. Seda näitab ka järgnev 1936/37. õppeaasta (vt. tabelid 3¹ ja 4²).

1936. aastal tekkis algkooli elus esik uus probleem — uute õppekavade koostamine.³ Midagi kindlat sel aastal siiski ära ei tehtud. Selle probleemiga tegeldi mitu aastat ja alates 1937/38. õppeaastast pandi uued algkoolide õppe- ja tunnikavad kehtima.⁴ „Õppekavade ümbertöötamisega püüti vähendada nende koormatust, selgemini esile tõsta elulähedust ja rahvuslikku printsiipi (eriti

¹ Eesti kroonika 1936. Tartu, 1937, lk. 73

² Eesti kroonika 1937. Tartu, 1938, lk. 99

³ Eesti kroonika 1936. Tartu, 1937, lk. 76

⁴ Eesti kroonika 1937. Tartu, 1938, lk. 100

	Maal	Linnas	Üldse	Võrreldes eel- mise a-a-ga
Koole	1112	123	1235	-11
Klassikomplekte	2645	722	3367	-16
Õpilasi üldse	82347	24631	106978	-1863
" kl.komplekti kohta	31	34	32	sama
" õpetaja kohta	30	23	28	sama
Õpetajaid	2781	1070	3851	-98

Tabel 3. Algkool õppeaastal 1935/36

	Maal	Linnas	Üldse	Võrreldes eel- mise õ-a-ga
Koole	1105	119	1224	-11
klassikomplekte	2641	713	3354	-13
Õpilasi üldse	82263	24743	107006	+28
"kl.komplekti kohta	31	35	32	sama
"õpetaja kohta	30	23	28	sama
Õpetajaid	2738	1069	3807	-51

Tabel 4. Algkool õppeaastal 1936/37

ajaloõpetuses). Suurem arvamus-
lahkumine hakkis kooluloo õpetamise
ümber. Õpetajate organisatsioonid
enamuses pooldasid kooluloo
allejätmist iseseisva õppe-
ainena. Seega kaitses ka nida
nimelaid koolitegelasi. Sellest
hoolimata ei esineud koolulugu
uutes õppekavades enam iseseis-
va õppeainena. Juurde oli võetud
kirjatehnika (1 tund 1.-3. klassis) ja
klassijuhataja tund (igas komplek-
tis üks)¹. Muud tunni- ja õppe-
kavad pandi esialgu kehtima
üheks aastaks.

Kasvatustelisel eesmärgil-
d hakati algkoolis suurt tä-
helepanu pöörama klassiräi-
se tööle. 2-3 korda nädalas, mõ-
nes kohas aga ka iga päev,
tänuvad enne tunde hommiku-
palvused. Mitmesuguseid „isamaa-
lisi“ tähtpäevi, nagu „vabariik-
päev“ jt. tähistati ülekooliliste
aktustega.²

¹Eesti kroonika 1937. Tartu, 1938, lk. 101

²A. Elango, Eesti kooli ja pedagoogilise mõtte
ajaloost. Tartu, 1968, lk. 65

1937. aasta kevadel korraldati esmakordselt pidulik ülerüklis algkoolilõpetajate päev, kus paremate lõpetajalt kingiti raamatuid jne.¹

Tõik sellised üritused viidi läbi selleks, et pöörata algkoolile suuremat tähelepanu ja tõsta tema osatähtsust hariduses.

¹ Eesti kroonika 1937. Tartu, 1938, lk. 100

Kokkuvõte

Nagu nähtub sellest lühikesest ülevaatest algkooli arengust aastail 1930.-1937, viidi sel ajavahemikul algkoolides läbi üsna palju mitmesuguseid muudatusi. Kõige nende reformide eesmärgiks oli parandada senist koolikorraldust. Siid on ilmne, et kodanlikes riigis pole võimalik läbi viia reforme, mis täielikult tugineksid demokraatlikele alustele. Seda suutis teha alles 1940. aasta juunipööre.

Kasutatud kirjandus

1. Pedagoogiline aastaraamat I.
Tallinn, 1932
2. Eesti kroonika 1933. Tartu, 1934
3. Eesti kroonika 1934. Tartu, 1935
4. Eesti kroonika 1935. Tartu, 1936
5. Eesti kroonika 1936. Tartu, 1937
6. Eesti kroonika 1937, Tartu, 1938
7. Elango, A. Eesti kooli ja pedagoogilise mõtte ajaloost.
Tartu, 1968

Sisukord

	lk.
Sissejuhatus	1
Algkool kodanlikes Eestis perioodil 1930-1937	2
Kokkuvõte	18
Kasutatud kirjandus	19